

Lieve gemeente,

Twee weken geleden hebben we het verhaal van Jozef en zijn broers gehoord en gezien via de tekeningen en schilderijen van Rembrandt.

Wanneer we dat verhaal horen blijft er vaak een vraag knagen, nl. de vraag waarom Jozef niet in die 22 jaar dat hij in Egypte was aan zijn vader had laten weten dat hij nog in leven was.

Een deel van de tijd was dat wellicht onmogelijk geweest, toen hij als slaaf bij Potifar werkte en toen hij in de gevangenis zat.

Maar toen hij de op één na machtigste man in Egypte was geworden, toen had hij toch zeker op enig moment een boodschap naar zijn vader kunnen sturen dat hij nog in leven was.

En uiteindelijk had hij het zeker kunnen doen toen zijn broers naar Egypte kwamen om voedsel te kopen.

Jozef wist hoeveel zijn vader van hem hield.

Hij moet geweten hebben hoezeer hun scheiding hem verdriet had gedaan.

Hij wist alleen niet en kon dat ook niet weten, wat Jacob dacht wat er met hem gebeurd was.

Maar één ding wist hij zeker: zodra de gelegenheid zich voordeed was het zijn plicht om bericht te sturen naar zijn vader dat hij in leven was en dat het goed met hem ging.

Waarom heeft hij dit niet gedaan?

Wat kan hiervan de oorzaak geweest zijn?

Het verhaal dat Jozef door zijn broers werd gegrepen en naar Egypte werd verkocht, begon ermee dat zijn vader hem naar die broers toestuurde, alleen, om te kijken hoe het met hen ging.

Vlak hiervoor vertelt het verhaal over de dromen die Jozef had gehad. In zijn eerste droom ging het erover dat hij met zijn broers in het veld was en dat zij korenschoven aan het binden waren.

En dat zijn schoof recht op stond en die van zijn broers voor hem bogen. Natuurlijk werden ze boos toen hij die droom aan hen vertelde.

‘Ben je van plan om over ons te regeren?’ vragen ze hem.

Er wordt hier nog niet over Jacob gesproken.

Maar de tweede droom was anders.

Daarin droomde hij dat de zon en de maan en 11 sterren voor hem bogen.

En als hij die droom vertelt, wordt hij door zijn vader berispt: “Wat is dat voor droom?”

Wil je beweren dat je moeder en ik en je broers werkelijk voor jou zullen buigen?”

Zijn broers worden dan nog bozer op hem staat er ook nog bij.

Onmiddellijk hierna vertelt het verhaal dat Jacob Jozef alleen, naar zijn broers stuurt.

En daar besluiten die om hem te doden, ze gooiden hem in een put en uiteindelijk verkochten ze hem als slaaf.

Jozef had vele jaren de gelegenheid om over dit alles na te denken.

Dat zijn broers vijandig waren, dat wist hij wel.

Maar Jacob zou dit toch ook moeten weten.

Waarom stuurde hij Jozef dan naar hen toe?

Was het niet bij hem opgekomen dat ze Jozef misschien wel kwaad zouden doen?

Kende hij niet de rivaliteit die er kan bestaan tussen broers en zussen?

Was het niet bij hem opgekomen dat hij door Jozef naar zijn broers te sturen diens leven misschien wel op het spel zette?

Als er iemand is die dit uit eigen ervaring weet, dan is dit Jacob.

Hij had immers moeten vluchten voor zijn broer Esau nadat hij diens zegen, waar die als oudste recht op had, gestolen had.

En toen hij terugkeerde naar Kanaän was Jacob erg bang geweest om Esau weer te ontmoeten, angstig hoe die zou reageren en of hij hem nog steeds wilde vermoorden.

Dus als geen ander was Jacob zich bewust van de haat en rivaliteit die er tussen broers kan zijn en die zelfs tot broedermoord kan leiden.

En we hoeven maar te denken aan één van de eerste verhalen uit de Bijbel over Kaïn die zijn broer Abel vermoordt.

Toch stuurt Jacob Jozef naar zijn andere zonen terwijl hij weet dat ze jaloers op hem zijn en hem haten.

Jozef wist dit ook en wat kan hij anders concluderen wanneer hij nadenkt over de omstandigheden waaronder hij als slaaf is verkocht, anders dan dat zijn vader hem opzettelijk in gevaar had gebracht?

Maar waarom?

Is het vanwege de gebeurtenis daar vlak aan voorafgaand wanneer Jozef aan zijn vader vertelt dat in zijn droom de zon en de maan voor hem bogen?

Dit ergerde Jacob en dat wist Jozef.

Zijn vader had hem op zijn kop gegeven, omdat het ongehoord was dat zijn ouders voor hem zouden buigen.

Het was fout om je dat voor te stellen, laat staan om het ook nog te zeggen.

Bovendien: wie was 'de maan?'

Rachel, Jozefs moeder en de grote liefde van Jacob, was dood.

Blijkbaar verwees hij naar Lea, Jacobs andere vrouw.

Maar op dit moment bracht hij bij Jacob wel weer de pijn van Rachel's dood naar boven.

Jozef beseftte dat hij de woede van zijn vader had opgewekt.

En wat kon hij anders doen dan concluderen dat Jacob heel bewust zijn leven in gevaar had gebracht?

Dus Jozef communiceerde niet met zijn vader en liet hem niet weten dat hij nog in leven was omdat hij geloofde dat zijn vader hem niet langer wilde zien of van hem wilde horen.

Hij dacht dat zijn vader hun relatie had beëindigd.

En het was een logische uitleg van de gebeurtenissen zoals die bij Jozef bekend waren.

Want hij kon niet weten dat Jacob nog van hem hield en dat zijn broers hun vader misleid hadden door hem Jozefs mantel te laten zien terwijl die onder het bloed zat.

Hij wist niet dat Jacob om hem rouwde en “weigerde om getroost te worden” zoals het verhaal vertelt.

Wij kennen deze feiten omdat de Bijbel die vertelt, maar Jozef, ver weg in een ander land, wist hier niets van.

En dit plaatst het verhaal in een ander, tragisch licht.

Het verhaal vertelt dat Jozef, toen hij de op één na machtigste man van Egypte werd, met een Egyptische vrouw trouwde: Asnath.

Zij kregen twee zoons: Manasse en Efraïm.

Bij de geboorte van de eerste wordt verteld dat Jozef hem Manasse noemt, want zegt hij: God heeft mij al mijn moeilijkheden en mijn familie doen vergeten.

Hij wilde zijn verleden vergeten, niet alleen het gedrag van zijn broers, maar ook zijn moeilijkheden met zijn vader Jacob.

Hij was ervan overtuigd dat zijn vader hem welbewust aan zijn broers had overgeleverd en boos geworden vanwege de tweede droom, niets meer te maken wilde hebben met de zoon waar hij eerst zoveel van hield.

Dit is de reden dat Jozef vanuit Egypte nooit een boodschap of een teken van leven stuurde naar zijn vader.

Nu begrijpen we ook waarom Jozef in tranen uitbreekt bij de toespraak van Juda en uiteindelijk zijn identiteit bekend maakt aan zijn broers.

Het kan zijn dat Juda, toen hij aanbood om in plaats van Benjamin, als slaaf in Egypte te blijven, liet merken dat hij boete had gedaan voor zijn eerdere gedrag en berouw daarvan had.

Hij liet merken dat hij niet langer dezelfde persoon was die eens Jozef als slaaf had verkocht.

Maar het kan ook zijn dat Jozef nu voor het eerst begrijpt wat er 22 jaar geleden werkelijk gebeurd was.

Hij hoort dat in de woorden: ²⁷*Maar mijn vader zei: “Zoals jullie weten heeft mijn vrouw mij twee zonen gebaard. ²⁸De ene ging bij mij weg en is vast en zeker verscheurd; ik heb hem tot nu toe niet teruggezien. ²⁹Als jullie nu ook de andere bij mij weghalen en er overkomt hem iets, dan zou ik, die al zo oud ben, door jullie schuld van ellende in het dodenrijk komen.”*

Op dat moment realiseerde Jozef zich dat zijn vrees dat zijn vader hem had verworpen, ongegrond was.

Integendeel dat Jacob juist diep bedroefd was geweest toen Jozef niet terugkeerde omdat hij dacht dat Jozef door wilde dieren was verscheurd.

Dat hij nog steeds van hem hield en om hem treurde.

En dan kunnen we ook beter Jozefs reactie begrijpen wanneer hij in tranen uitbarst, iedereen wegstuurt en zich aan zijn broers bekend maakt.

Waarbij hij ook als eerste vraagt of zijn vader nog in leven is.

Zo is het verhaal van Jozef een verhaal in de reeks geworden over misverstanden en over moeizame relaties tussen vaders en zonen.

We zien het al beginnen bij Abraham.

Hoe moet Isaac zich gevoeld hebben toen zijn vader hem dreigde te offeren en hij op het laatste moment gered werd.

Hoe moet Jacob zich gevoeld hebben tegenover zijn vader Isaac, die meer van Esau hield dan van hem?

Hoe moeten de zonen van Lea zich gevoeld hebben tegenover Jacob in de wetenschap dat hij meer van Rachel en van haar zonen hield.

Houdt mijn vader echt van mij.

Dat is de vraag die in al deze voorbeelden aan de orde is.

En ook Jozef moet het zich afgevraagd hebben.

Er kan veel fout gaan en mislopen in families, waardoor ouders en kinderen van elkaar vervreemden en elkaar kwijt raken.

Het geeft altijd veel verdriet aan alle kanten.

Toch leert het Bijbelverhaal ons ook dat er uiteindelijk een goede oplossing kan komen.

Abraham hield van Isaac en Isaac hield ook van Jacob, want hij heeft hem uiteindelijk een voor hem bedoelde tweede zegen gegeven.

En Jacob hield van Jozef.

De boodschap van de Bijbel is dat ieder mens geliefd is en dat niemand verworpen wordt.

Dat het menselijk bestaan goed is en door liefde, goddelijke liefde kunnen we zeggen, wordt gedragen.

Amen